

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (5/2/1996)

Το 1996 διαμορφώνει μια δύσκολη πραγματικότητα για την πορεία της οικονομίας και την οικονομική πολιτική. Μια σειρά από οικονομικά μεγέθη εκτιμάται ότι θα εξελιχθούν με τρόπο που πιθανώς θα οδηγούσε σε αποκλίσεις από τους στόχους. Πιο συγκεκριμένα, ήδη το 1995 ο πληθωρισμός το Δεκέμβριο διαμορφώθηκε κατά μία μονάδα υψηλότερα από το στόχο (8.1% αντί 7%). Για το 1996, ο στόχος του 5% θεωρείται «υπεραισιόδοξος», και μια σειρά από εκτιμήσεις θεωρούν το 7% ως μια πιο ρεαλιστική βάση (Δεκέμβριος 1996). Ήδη, αναμένεται ότι ο πληθωρισμός του Ιανουαρίου θα διαμορφωθεί στο 8.4-8.5%.

Δεύτερο «ευαίσθητο» μέγεθος αποτελεί η εκτέλεση του προϋπολογισμού. Το 1995, ο προϋπολογισμός απέκλινε με τα μέχρι σήμερα γνωστά στοιχεία κατά 200 περίπου δισεκ. δρχ. από τους στόχους του. Έτσι, αντί για έλλειμμα 2.5 τρισεκ. δρχ. έφτασε στα 2.64 τρισεκ. δρχ. και ως % του ΑΕΠ αντί στο 9.8% ανέβηκε στο 10.2%. Η απόκλιση θα ήταν μεγαλύτερη, αν το ονομαστικό ΑΕΠ δεν είχε αυξηθεί εν μέρει λόγω υψηλότερου ρυθμού μεγέθυνσης, και εν μέρει λόγω υψηλότερου πληθωρισμού. Η κατάσταση διορθώθηκε λογιστικά, με την έννοια της κάλυψης του στόχου του Προγράμματος Σύγκλισης, χάρη στην ανακάλυψη των πλεονασμάτων των ασφαλιστικών οργανισμών («άσπρη τρύπα»), και εν μέρει με μια μικρή περικοπή του Π.Δ.Ε.

Ο προϋπολογισμός του 1996 είναι ευαίσθητος τόσο στο σκέλος των δαπανών, όσο και των εσόδων. Οι δαπάνες αφορούν τις τρέχουσες δαπάνες και τις δαπάνες για τόκους. Οι τελευταίες αποτελούν ευθεία συνάρτηση της εξέλιξης των μακροοικονομικών μεγεθών και άλλων εξελίξεων. Οι υποθέσεις έγιναν με μέσο επιτόκιο 12%, δηλ. κατά 3.6 μονάδες χαμηλότερο από αυτό του 1995. Αυτό σημαίνει, ότι τον Δεκέμβριο του 1996 το επιτόκιο των τίτλων του δημοσίου θα πρέπει να είναι 10.5%, δηλ. 3.5 μονάδες κάτω του 14%, που είχε περίπου διαμορφωθεί τον Δεκέμβριο του 1995. Αν ληφθεί υπόψη ότι σύμφωνα με τα παραπάνω, ο πληθωρισμός θα κινείται με περίπου 1 μονάδα λιγότερο στα τέλη του 1996 σε σχέση με το Δεκέμβριο του 1995, είναι προφανές οτι η επίτευξη τέτοιας μείωσης επιτοκίων είναι εξαιρετικά αμφίβολη. Ούτε μια προσφυγή σε εξωτερικό δανεισμό (που έχει χαμηλότερο επιτόκιο) θα ήταν δυνατό να φέρει όλο το βάρος της εξισορρόπησης, ενώ αν ο εξωτερικός δανεισμός υπερβεί ορισμένα όρια, θα οδηγήσει επίσης τελικά (μέσω αύξησης της ρευστότητας και αρνητικών επιπτώσεων στον πληθωρισμό) σε αυξημένα επιτόκια στην εσωτερική αγορά.

Σοβαρή απόκλιση στο πεδίο των δαπανών (και του προϋπολογισμού γενικότερα) θα έχει τις εξής προεκτάσεις:

- α) Κλονισμό της εμπιστοσύνης στην οικονομική πολιτική
- β) Ανοικτές δηλώσεις των διεθνών οργανισμών (Ε.Ε., ΔΝΤ, ΟΟΣΑ), με το ίδιο αποτέλεσμα
- γ) Προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών ως αποτέλεσμα των παραπάνω.
- δ) Πίεση από πλευράς Ε.Ε. με τυχόν διακοπή της χρηματοδότησης του Ταμείου Συνοχής. Η εξέταση της επίτευξης των στόχων Προγραμμάτων Σύγκλισης θα γίνει το Μάρτιο περίπου, με στοιχεία του 1995. Ωστόσο, αν το 1995 θεωρηθεί ότι δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχές, και ταυτόχρονα είναι ορατά προβλήματα για το 1996, δεν μπορεί να θεωρείται σίγουρη η απουσία ενεργειών στο επίπεδο της Ε.Ε. (δηλώσεις κ.λπ), που θα δημιουργούσαν κλίμα για τη χώρα. Κάτι τέτοιο πρέπει να συνεκτιμηθεί και σε σχέση με τις πολιτικές εξελίξεις στις εξωτερικές σχέσεις της χώρας και τη συμπεριφορά σε θέματα που ενδιαφέρουν την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. (Τουρκία).
- ε) Πιθανώς, εξασθένηση της διαπραγματευτικής ισχύος της χώρας στη Διακυβερνητική.

Το 1995, το ισοζύγιο πληρωμών επίσης εξελίχθηκε σε πολύ πιο αρνητικά επίπεδα από τις εκτιμήσεις. Εναντι αρχικών εκτιμήσεων για έλλειμμα 1.5 δισεκ. δολ., που γρήγορα αναπροσαρμόστηκε στα 2 δισεκ. δολ., φαίνεται ότι θα φτάσει γύρω στα 3 δισεκ. δολ. Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε τόσο η εξέλιξη των εισαγωγών (εν μέρει καταναλωτικές, εν μέρει κεφαλαιουχικές), όσο και το επίπεδο εισροής πόρων από την Ε.Ε., αλλά και οι αυξημένες σε σχέση με το 1994 δαπάνες για τόκους του εξωτερικού δανεισμού κατά 500 εκατ. δολ. !!

Οι οικονομικές εξελίξεις το 1996 θα επηρεαστούν ιδιαίτερα και από ένα παράγοντα, που ακόμα δεν έχει οριστικοποιηθεί: τις συμφωνίες για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Η εισοδηματική πολιτική στον ιδιωτικό τομέα δεν ήταν για την περίοδο 1994-95 ιδιαίτερα αυστηρή. Η πραγματική αύξηση των αμοιβών των εργαζόμενων στη μεταποίηση ήταν το 1994, 2%, δηλ. μεγαλύτερη από τον πληθωρισμό και την αύξηση του ΑΕΠ, ενώ σε μια σειρά από άλλους τομείς (ηλεκτρισμό, τράπεζες, ασφάλειες, ορυχεία) η πραγματική αύξηση ήταν ουσιαστικά μεγαλύτερη και κυμάνθηκε από 4.7% μέχρι 6%. Για το 1995, με τα διαθέσιμα στοιχεία, οι πραγματικές αυξήσεις στη μεταποίηση και το λιανικό εμπόριο έφτασαν το 4.5% περίπου, δηλ. ξεπέρασαν την αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 2.5 μονάδες. Σε ΔΕΚΟ, τράπεζες κ.λπ πιθανότατα οι αυξήσεις ήσαν μεγαλύτερες. Η εξέλιξη αυτή δεν μπορεί παρά να συνέβαλε και αυτή στην επιβράδυνση της μείωσης του πληθωρισμού. Το 1996, οι συμφωνίες στην εισοδηματική πολιτική θα επιδράσουν επίσης καταλυτικά, και θα

επηρεάσουν το ισοζύγιο και τον πληθωρισμό. Ακόμα και στο δημόσιο τομέα, πολλά υπουργεία έχουν προχωρήσει στην έγκριση επιδομάτων, που αντιπροσωπεύουν αυξήσεις πολλαπλάσιες της επίσημης εισοδηματικής πολιτικής. Ωστόσο, υπάρχει ισχυρή αδιαφάνεια στο σημείο αυτό.

Πότε μάλιστα
τα αυξήματα
ισχύουν

Πληθωρισμός που θα κινείται γύρω στο 7-8% δημιουργεί προβλήματα στην αξιοπιστία της συναλλαγματικής πολιτικής. Εάν κάτι τέτοιο αρχίσει να γίνεται αισθητό από τις αγορές, οι πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών θα ενταθούν τόσο στο σκέλος των ανταλλαγών αγαθών και υπηρεσιών (εμπορικό ισοζύγιο και ισοζύγιο αδήλων), όσο και στην κίνηση κεφαλαίων. Η αντιμετώπιση του προβλήματος θα απαιτήσει μεταξύ άλλων και υψηλότερα επιτόκια, με προφανείς τις επιδράσεις στην εκτέλεση του προϋπολογισμού, πέρα από όσα ήδη αναφέρθηκαν.

Εξελίξεις στο επίπεδο του πληθωρισμού και του ισοζυγίου θα έχουν ευρύτερες επιδράσεις, οριζόντια σε όλη την οικονομία.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στο πεδίο των ελληνο-τουρκικών σχέσεων πιστεύω ότι θα έχουν οπωσδήποτε επιδράσεις στα εξής:

* Η αβεβαιότητα θα επηρεάσει καίρια μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών, που αποτελεί το πιο ευαίσθητο ίσως μέγεθος της οικονομίας, γιατί αντανακλά αλλά και επηρεάζει προσδοκίες και συμπεριφορές. Ειδικότερο αντίκτυπο θα έχουν τα έσοδα από τον τουρισμό, οι εισαγωγές, οι διαρροές κεφαλαιακών πόρων κ.α. Το ισοζύγιο είναι ίσως από τους πιο ευαίσθητους παράγοντες που διαμορφώνουν την εμπιστοσύνη των αγορών. Η εξέλιξή του το 1994 επηρέασε ουσιαστικά την εμπιστοσύνη στην οικονομική πολιτική.

* Θα επηρεαστούν οι επενδυτικές αποφάσεις Ελλήνων και ξένων, με επιπτώσεις στις επενδύσεις, και άμεσα στο ρυθμό μεγέθυνσης ΑΕΠ του 1996, αλλά και έμμεσα στη μακροχρόνια ανταγωνιστική βάση της οικονομίας. Για το ισοζύγιο η εξέλιξη αυτή θα είναι βραχυχρόνια θετική, αφού θα περιορίσει τις εισαγωγές.

* Πιθανότατα θα επηρεαστούν αυξητικά οι τρέχουσες δαπάνες του Υπ. Εθνικής Αμυνας, με επιπτώσεις στον Προϋπολογισμό.

Η σύμπτωση συνεπώς των εγγενών ευαισθησιών των οικονομικών στόχων του 1996 με τις συγκυρίες της εξωτερικής πολιτικής, απαιτούν την έγκαιρη εγρήγορση, και ενδεχομένως παρέμβαση. Πιστεύω ότι οι εξής κατευθύνσεις επιβάλλεται να αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού και αν χρειαστεί αποφάσεων:

α) Συγκράτηση ει δυνατόν, των αυξήσεων στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας τόσο της ΓΣΕΕ, όσο και της ΟΤΟΕ, και άλλων μαζικών χώρων εργαζόμενων σε ΔΕΚΟ ή αλλού, σε επίπεδα που δεν θα υποβοηθούν τις πληθωριστικές πιέσεις.

β) Διατύπωση σχεδίου δράσης υλοποίησης του προϋπολογισμού. Να εντοπιστούν πεδία πιθανής εξοικονόμησης δαπανών, και τρόποι αύξησης των εσόδων μέσα από βελτίωση της σύλληψης της φοροδιαφυγής. Η πηγή αυτή είναι η μόνη που «νομιμοποιεί» την κυβέρνηση, αφού δεν αποτελεί παρά υλοποίηση υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου. Διαφορετικά, θα έπρεπε είτε να ακυρωθούν οι στόχοι του Προγράμματος Σύγκλισης, είτε να σχεδιασθούν διαφορετικά μέτρα επίτευξής τους. Μια τέτοια πολιτική όμως, θα ερχόταν σε αντίθεση με την πρακτική της διατήρησης σταθερών συνθηκών στην αγορά και στα εισοδήματα, όπως εφαρμόστηκε από την αρχή της κυβέρνησης το 1993, ενώ θα ενέτεινε και το κλίμα αβεβαιότητας, με τις παρενέργειες που αυτό συνεπάγεται.

γ) Τρόποι μείωσης των λειτουργικών ελλειμμάτων των επιδοτούμενων από το Δημόσιο οργανισμών, κυρίως με εξορθολογισμό λειτουργίας, ώστε να περιοριστούν και από την περιοχή αυτή οι δαπάνες του δημοσίου ή οι αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία.

Γενικότερα, θα μπορούσε να προωθηθεί ένα ευρύτερο σχέδιο με συγκεκριμένους στόχους εξοικονόμησης κατά φορέα, στη λογική της σημερινής αναγκαιότητας, χωρίς να δημιουργήσει όμως κλίμα ανησυχίας.

δ) Αυτοσυγκράτηση στο πεδίο του εξωτερικού δανεισμού, ώστε να μην ενταθούν τυχόν ανησυχίες από την πορεία του ισοζυγίου και των πρόσθετων υποχρεώσεων εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους. Ίσως, ο εξωτερικός δανεισμός θα έπρεπε να θεωρηθεί υπό το πρίσμα των νέων εξελίξεων, δηλ. στο πρίσμα «στρατηγικού δανεισμού», με συγκεκριμένους έκτακτους στόχους, αν παραστεί ανάγκη.

ε) Σύσταση από την Τράπεζα Ελλάδας στις διοικήσεις των τραπεζών να αυτοσυγκρατηθούν στη χορήγηση καταναλωτικών δανείων, που έχουν ενταθεί πολύ.

στ) Αυστηρή παρακολούθηση κάθε πρόσθετης δαπάνης που προκαλεί η αντιμετώπιση της κρίσης, ώστε τουλάχιστον να μπορεί να υπάρχει μια εκτίμηση της πορείας μας και πιθανών τρόπων έγκαιρης αντιμετώπισης και όχι να συσσωρεύονται καταστάσεις, που μπορούν να εκδηλωθούν σωρευτικά και απρόοπτα.

ζ) Ομαλή και επιταχυνόμενη υλοποίηση των προγραμμάτων του Κ.Π.Σ., που αποτελούν κύριο όπλο της κυβερνητικής πολιτικής που αντισταθμίζει τις επιδράσεις της μακροοικονομικής σταθεροποίησης.

η) Συστηματική προβολή προς την κατεύθυνση της Ε.Ε., ότι η Ελλάδα δέχεται υπέρμετρα τις πιέσεις από την πολιτική αστάθεια και τις εξελίξεις στις χώρες των Βαλκανίων και της Μ. Ανατολής (εμπάργκο Σερβίας, Τουρκικά κ.λπ.), με επιπτώσεις πολλαπλές τόσο για σταθεροποίηση, όσο και για την κάλυψη που έχει ανάγκη από την Ε.Ε. ή άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Η σημερινή κατάσταση αναβιώνει όλα τα διλήμματα της πολιτικής, που έχουν εκφραστεί κατά καιρούς. Αναβιώνει κατ' αρχάς τη διαπίστωση, ότι αν η χώρα δεν είχε την αδύναμη οικονομική θέση που έχει, θα έχαιρε μεγαλύτερου σεβασμού και προσοχής στις στρατηγικές που αφορούν την περιοχή της. Θέτει επιτακτικά το θέμα των προτεραιοτήτων της πολιτικής:

* Βελτίωση δημοσιονομικών μεγεθών ή συντήρηση χρόνιων καταστάσεων

* Δαπάνες για καλύτερη διαβίωση ορισμένων στρωμάτων ή προτεραιότητα στρατηγικών (με την ευρύτερη έννοια και όχι των στρατιωτικών) στόχων, που περιλαμβάνουν και τα δημοσιονομικά ζητήματα

* Πολιτικές διαχείρισης στα μεγάλα ζητήματα της εξωτερικής ή άλλης πολιτικής έναντι πολιτικών με μακρόχρονο ορίζοντα.

Είναι σκόπιμο να σημειωθεί, ότι κατά πάγια τακτική, κάθε ενέργεια της κυβέρνησης διαρρέει σχεδόν πλήρως στον τύπο. Αντίστοιχη πολιτική σχετικά με κινήσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης (ακόμα και μελλοντικών), μπορούν να επιβαρύνουν τα προβλήματα για τα οποία σχεδιάζονται.

